

İ.B.B ATATÜRK KİTAPLIĞI K 1565 NUMARADA KAYITLI ŞİİR MECMUASININ NAZİRELER KISMI ÜZERİNE

ABOUT THE PARALLEL POEM COLLECTION RECORDED IN ATATURK LIBRARY K 1565 IN ISTANBUL METROPOLITAN MUNICIPALITY

Haluk GÖKALP*
Enes YILDIZ**

Öz

Antoloji niteliğinde olan şiir mecmuaları eski Türk edebiyatı araştırmaları için vazgeçilmez kaynaklardır. Şiir mecmuaları derleyen şiir zevkini yansıttığı gibi dönemlerin edebi zevk ve eğilimleri hakkında bilgiler verir. Ayrıca şiir mecmuaları sayesinde şairler hakkında yeni bilgilere ulaşılır ve divanlarda bulunmayan şiirler gün yüzüne çıkar. Bu özellikleri nedeniyle divan edebiyatının gizli hazinesi diyebileceğimiz mecmualar araştırmacılar tarafından belli özelliklere göre tasnif edilmiştir. Bu tasniflerde ortak başlıklardan biri nazire mecmualarıdır. Divan şiirinde bir gelenek haline gelen nazirecilik, sanatçıların etkileşimlerini en güzel şekilde bizlere gösterir. Bu çalışma İ.B.B Atatürk Kitaplığı K 1565 numarada kayıtlı şiir mecmuasının nazireler kısmı üzerinedir. Çalışmada önce mecmua ve nazire geleneği hakkında bilgi verilecek ardından sözü edilen şiir mecmuasının nazireler kısmı incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Divan Şiiri, Mecmua, Nazire, Nazire Mecmuaları.

Abstract

Poem collections having the characteristics of anthology are the necessary resources for searches about Classical Turkish Literature. Poem collections both reflect the sense of poem of the compiler and give us informations about the literary trend and sense of the terms. Also, thanks to poem collections, new informations are obtained about poets and poems not being in Divans come to light. Based on these characteristics, the collections which can be called a hidden treasure of Divan Literature were classified according to definite characteristics by the researchers. On these classifications, one of the common titles is the parallel poems collections. Writing parallel poems becoming a tradition on Divan Literature shows us the interactions between the writers in the best way. This research is about the parallel poem collection recorded in Atatürk Library K 1565 in İstanbul Metropolitan Municipality. In the research, firstly, informations about collection and parallel poem tradition will be given, and later parallel poem part of poem collection that is mentioned will be studied.

Keywords: Classical Turkish Literature, Collection, Parallel Poem, Parallel Poem Collections.

Klasik Türk Edebiyatında Mecmua: Tanım, Tasnif ve Önemi:

Arapça “cem” kökünden gelen mecmua kelimesi “cem olunmuş, toplanmış, bir araya getirilmiş şey, toplanıp biriktirilmiş, tertip ve tanzim edilmiş şeylerin hepsi, toplanmış, derilmiş” anlamlarına gelir (Devellioğlu, 2004: 596; Parlatır, 2011: 1033; Sami, 2009: 1293; Uzun, 2003: 265). Bu eserler için “mecmua”nın yanı sıra “mecâmî”, “mecma”, “câmi” gibi aynı kökten türemiş kelimelerle -yalnız Osmanlı Türkçesinde- “cüzdan”, “defter” ve “ceride” isimleri de aynı manada kullanılmıştır. (Uzun, 2003: 265). Farsçada dilenci veya dilenci torbası anlamına gelen “keşkûl” kelimesi Arapçada mecmua anlamına gelir. Bunun yanında Arapça gemi anlamına gelen sefine kelimesi de şiir mecmuası yerinde kullanılır. Edebiyatımızda “sefine-cönk” sözleri şiir mecmuası not defteri; keşfi de kadeh manasına mecaz olarak kullanılmıştır (Onay, 2004: 429).

Mecmua edebiyatta terim olarak defter, çeşitli konuların bir araya getirildiği yazıları ihtiva eden kitap, şiir defteri anlamında kullanılmıştır (Kut, 1986: 170). Mecmua başlangıçta, birçok bakımdan benzediği cönk gibi âyetler, hadisler, fetvalar, dualar, hutbeler, şiirler, ilâhiler, şarkılar, mektuplar, latifeler, lugaz ve muammalarla ilaç tariflerinin ve faydalı bilgilerin (fevâid), notların, tarihî belge ve kayıtların (tevârih) derlendiği bir not defteri halinde ortaya çıkmış, zamanla gelişip düzenli bir tertip ve şekle kavuşarak türlerine göre bazı farklılıklar gösteren bir kitap veya telif çeşidi özelliği kazanmıştır. Bir telif türü olarak gelişimini tamamladıktan sonra genellikle kitap hüviyetindeki teliflerden farklı bir tarafı kalmamıştır (Uzun, 2003: 265).

Mecmuaların konuları daha çok edebiyatla ilgilidir. Gazel, kaside, musammat, tarih, mektup vs. şekiller ile tevhid, na't, mersiye vs. türler üzerine oluşturulmuş mecmualar bunlardır. Ancak fıkıh, kelam

* Prof. Dr., Çukurova Üniversitesi, TDE Bölümü, halukgokalp2000@yahoo.com

** Çukurova Üniversitesi, TDE Bölümü, Doktora Öğrencisi, enesedebiyat@hotmail.com

gibi dini ilimler; simya, reml, sihir, falcılık gibi eski batıl ilimler; musiki, hat gibi sanat dalları vs. üzerine derlenmiş mecmualar da vardır. Bu tür mecmualar bir konu bütünlüğüne sahiptir. Buna karşılık her mecmua derleyicisi aynı titizliği göstermeyebilir ve her çeşit hoş giden yazıyı mecmuasına alabilir. Bir gazelden sonra mensur bir latife, bir fıkıh kaidesinden sonra bir fal usulü, bir müstehcen fıkradan sonra bir öğüt yazılabilir; hatta değişik dillerde pasajlara yer verilebilir (Pala, 2003: 312).

Mecmualar derleme sınıfına giren eserlerdir. Mecmualar üzerinde yapılan çalışmalarda henüz bir model oluşmamıştır. Sürprizlere açık olan bu eserlerden ne çıkacağı ancak içine girilince görülecektir (Kurnaz & Aydemir, 2013: 52).

Mecmuaların gelenek içerisinde bir divan gibi sınırları belli bir formu ve muhtevası oluşmamıştır. Bu nedenle karşımıza çok farklı içerikte mecmualar çıkabilir. Mecmuaların üzerine yapılan araştırmaların artması ile mecmualar muhteva ve taşıdıkları özellikler noktasından tasnif edilmiştir.

"Mecmuaların içerisinde türlü alanlara ait metinler bulunsa da daha çok tertip edenin zevk ve eğilimine göre divan şiirinden seçilen metinler görürüz. Mecmualar karşımıza şekil ve muhteva yönünden çok farklı tertip edilmiş şekilde çıkar. Mecmuaların içeriğinde birçok farklı türde ve biçimde eser bulunduğu gibi, tek bir tür ve şekle münhasır mecmualar da bulunmaktadır. Yaptığımız taramalarda pek çok farklı konu etrafında teşekkül etmiş mecmualara rastladık. Örneğin, şiir mecmuaları (mecmû'a-i eş'âr), risale mecmuaları (mecmû'atü'r-resâ'il), hadis mecmuaları (mecmû'atü'l-ehâdîs), fetva mecmuaları (mecmû'a-i fetâvâ), dua mecmuaları (mecmû'a-i ed'ıye), tarih manzumelerini içeren mecmualar (mecmû'a-i tevârih), fevâid mecmuaları (mecmû'a-i fevâ'id), hutbe mecmuaları (mecmû'atü'l-huteb), tıpla ilgili mecmualar (mecmû'a-i tib, mecmû'a-i mücerrebât, mecmû'a-i mu'âlece), gizli ilimlerden bahseden mecmualar (mecmû'atü'l-havâss, mecmû'a-i cıfr ve reml, mecmû'a-i ilm-i nücûm, mecmû'a-i tılsımât, mecmû'a-i melâhîm, mecmû'a-i vefk), letaif mecmuaları (mecmû'atü'l-letâ'if), zikir ve evrâd mecmuaları (mecmû'a-i zıkr ü evrâd), hikâye mecmuaları (mecmû'a-i hikâyât), münşe'ât mecmuaları (mecmû'a-i münşe'ât), müzikle ilgili mecmualar (mecmû'a-i beste ve semâ'i, mecmû'a-i mûsikî, mecmû'a-i ilâhiyyât, mecmû'a-i sâz u söz), mektup mecmuaları (mecmû'a-i mekâtib), müsvode mecmuaları (mecmû'a-i müsevvedât), ilâm mecmuaları (mecmû'a-i sukûk), söz, deyiş mecmuaları (mecmû'a-i makâlât), hadis ve tefsir benzeri kaynaklardan edinilen dinî bilgilerin yer aldığı mecmualar (mecmû'a-i menkûlât) bunlardan bazılarıdır. Özellikle klasik şiirimize ait türler ve nazım şekillerine mahsus manzumelerin toplandığı mecmualar da bulunmaktadır: Kaside mecmuaları (mecmû'atü'l-kasâ'id), naat mecmuaları (mecmû'atü'n-nu'ût), gazel mecmuaları (mecmû'a-i gazeliyât), nazire mecmuaları (mecmû'atü'n-nezâ'ir), rubai mecmuaları (mecmû'a-i rubâ'iyât), terkîb-i bend mecmuaları (mecmû'a-i terkîb-i bend), tercî-i bend mecmuaları (mecmû'a-i tercî-i bend), sadece müstakim beyitler bulunan mecmualar (mecmû'a-i ebyât), birden çok şairin divanlarını barındıran mecmualar (mecmû'atü'd-devâvîn) gibi. Ayrıca bazı mecmuaların derleyicilerinin adıyla anıldığı (Münşe'ât-ı Ferîdûn, Pervâne Bey Mecmû'ası vb.), bazılarının özel adları olduğu (Câmi'ü'n-nezâ'ir vb.) görülmektedir." (Gıynaş, 2011: 246-247).

Agâh Sırrı Levend (2008: 67), mecmuaları beş guruba ayırmış ve her grup için açıklamalar yapmıştır. Edebiyat tarihimiz bakımından çok önemli olan mecmualar şöyle ayrılabilir:

a) Nazire mecmuaları: Bir şairin şiirine başka bir şair tarafından aynı vezin ve kafiye de söylenen benzer şiirleri (nazireleri) bir araya toplayan mecmualardır. (Ömer bin Mezîd, *Mecmû'atü'n-Nezâ'ir*; Eğirdirli Hacı Kemâl, *Câmi'ü'n-Nezâ'ir*; Edirneli Nazmî, *Mecma'u'n-Nezâ'ir*).

b) Meraklılarca toplanmış, birer antoloji niteliğinde seçme şiir mecmuaları:

Bu tür mecmualar antoloji niteliğinde olan mecmualardır. Mecmuanın mürettibinin zevki ve hayat görüşü doğrultusunda seçtiği şiirleri bir arada topladığı defterdir. Muhtelif şairlerin divanlarını bir araya toplayan divan mecmuaları da bu grupta yer almaktadır. (mecmû'a-ı eş'âr, mecmua-ı devâvîn).

c) Türlü konulardaki risalelerin bir araya getirilmesiyle meydana gelen mecmû'alar:

Bu tür mecmualarda, çok çeşitli konularda şiirler bulunmaktadır. Şiirlerin yanında yararlı bilgilerin de yer aldığı görülmektedir. Bunlar, manzum ve mensur olabileceği gibi farklı dillerde de olabilmektedir. Mecmuayı tertip eden kişi mecmuaya o an önemli gördüğü, beğendiği her şeyi not etmektedir.

Bu, beğendiği bir hikâye, sevdiği bir şairin şiiri, kendisi için önemli olan bir olayın veya o dönemde gerçekleşen sosyal bir olayın tarihi, bir hesap, bir mektup, bir ilaç tarifi, yemek tarifi ya da dua olabilmektedir.

d) Aynı konudaki eserlerin bir araya getirilmesiyle meydana gelen mecmualar:

Mecmû'a-ı edviyye, mecmû'a-ı tevârih, mecmû'a-ı mu'ammeyât, mecmû'a-ı münşe'ât, mecmû'a-ı resâil gibi mecmualar tek bir türü ihtivâ etmeleri bakımından bu gruba girmektedir.

e) Tanınmış kişilerce hazırlanmış mecmualar:

Bu mecmuaların yazarları bellidir ve bunlar dönemde tanınmış kişilerdir.

Bu tür mecmualarda, küçük risaleler, biyografiler, fıkralar, derleyene ait özel mektuplar yer alabilmektedir. Aşçı İbrahim Dede Mecmuası, Fasih Dede Mecmuası gibi mecmualar bu türdendir.

Bir tasnif denemesi de Günay Kut yapmıştır. Günay Kut ve Agâh Sırrı Levend'in tasnifleri birbirine yakındır. Levend'in tasnifine, Kut "Karışık, yani manzum ve mensur veya farklı dillerle yazılmış parçalardan oluşan mecmualar" maddesini ekleyerek tasnifi genişletmiştir. Günay Kut'un (1986: 170-174) tasnifi şu şekildedir:

- 1-Nazire mecmuaları.
- 2-Seçme şiir mecmuaları.
- 3-Aynı konu ile ilgili eserlerin bir araya getirilmesiyle oluşturulan mecmualar.
- 4-Karışık, yani manzum ve mensur veya farklı dillerle yazılmış parçalardan oluşan mecmualar.
- 5-Derleyeni belli mecmualar.

Mehmet Gürbüz (2012: 108-112) ise mecmûaları; şiirlerin şekil özelliğine göre oluşturulan şiir mecmûaları, şiirlerin konularına göre oluşturulan (tematik) şiir mecmûaları, nazire mecmûaları, şairlerin aidiyeti/mensubiyeti esasına göre hazırlanan mecmûalar, bir mensubiyet ilişkisi gözetmeksizin belirli şairlerin divânlarını/şiirlerini bir araya getirmeyi amaçlayan mecmûalar, şeklinde tasnif eder.

Atabey Kılıç, şekil ve muhtevanın yanında mecmuaların cilt ve tertip hususiyetlerini de tasnife ekleyerek mecmuaları daha bütüncül bir şekilde ele almıştır.

Atabey Kılıç (2012: 80-95)'in tasnif başlıkları şunlardır:

- 1-Cilt ve tertip hususiyetleri bakımından
- 2-Şekil bakımından
- 3-Dil bakımından
- 4-Muhteva bakımından
- 5-Şahısların tertip ettiği veya şahıslar için tertip edilen mecmualar.

Mecmualar mürettep bir divan kadar olmasa da hem edebiyat tarihi hem de divan şiiri için çok önemli kaynaklardır. Mecmualar, yazıldığı devrin edebi zeminini teşkil eder ve bu zemin anlaşılmadan devrin edebi hüviyetini layıkıyla anlamamız mümkün değildir (Tarlın, 1946: 137).

Mecmualara yalnız edebi bir eser olarak değil, aynı zamanda tarihi bir belge olarak yaklaşmak daha doğru olacaktır (Kut, 1986: 170). Şiir mecmûaları, edebiyat tarihi açısından tezkireler ve benzeri eserler yanında önemli kaynaklardır.

Mecmuaların edebiyat ve kültür tarihimize en önemli katkıları derlendiği dönemin şiir zevkini yansıması ve divanı bulunmayan şairlerin divanının oluşturulmasıdır. Ayrıca mecmualar sayesinde şairlerin divanlarında olmayan şiirleri gün yüzüne çıkartılmaktadır.¹

Mecmualar, içinde barındırdığı şiir ve şairle dönemin okuyucu zevkini ve şairin okunurluğunu, popüleritesini verir. Ali Şir Nevâyî'nin şiirleri XV. yüzyıldan XX. yüzyıla kadar mecmualarda yer alıyorsa bu durum hem okuyucu zevkini hem de şairin uzun süreli etkisini gösterir... Hâdî'nin Saray şehrengizi, Behiştî'nin Vize Şehrengizi vs. mecmualardan hareketle gün yüzüne çıkarılmış eserlerdir (Aydemir, 2007: 123).

Şairin edebî kişiliğinin tespitinde de mecmuaların önemli ölçüde katkısı vardır. Nazire mecmuaları başta olmak üzere, birçok mecmuada benzer şiirler peş peşe sıralanmıştır. Bu şiirlerin nazire olup olmadığı mecmuaların bir kısmında belirtilmiş, bir kısmında buna gerek görülmeden benzer şiirler arka arkaya verilmiştir. Buradaki bilgilerden hareketle bir şairin üslubunu oluştururken kimlerden etkilendiğini veya kimlerin şiirlerini meşk edip egzersiz yaptığını, kimleri etkilediğini tespit mümkün hâle gelmektedir (Aydemir, 2007: 125).

¹ Mecmualardan hareketle divan oluşturma veya divanlarda olmayan şiirlerin alanın istifadesine sunmaya şu çalışmalar örnek olarak verilebilir: Gökalp, Haluk (2013). Seyyid Vehbî'nin Divanında Yer almayan Bir Kasidesi. *Turkish Studies/Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, S. 8/1, s. 299-314. Demirel, Şener (1999). 16. Yüzyıl Divan Şairlerinden Mânî. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 9/1, s. 25-51. Kesik, Beyhan (2012). Bazı Şiir Mecmualarından Hareketle Basılı Divanlarda Bulunmayan Bâkî Mahlaşlı Şiirler. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 9, s. 115-122. Zülfe, Ömer (2006). *On Altıncı Yüzyıl Şairi Selikâ ve Şiirleri*. İstanbul: Edebiyat Yayınevi. Kartal, Ahmet (2006). *Basîrî ve Türkçe Şiirleri*. Ankara: Akçağ Yayınları. Çavuşoğlu, Mehmet (1979). *Amrî Dîvânı Tenkidli Basım*. İstanbul: İÜEF Yayınları. Daha fazla örnek için ise bu konuda yapılmış bibliyografya çalışması olan şu esere bakılabilir: Gıynaş, Kamil Ali (2011), Şiir Mecmuaları Hakkında Yapılan Çalışmalar Bibliyografyası. *Selçuk Üniversitesi/Edebiyat Fakültesi Dergisi*, S. 25, s. 245-260.

Açıklamalarda da görüldüğü gibi mecmualar tahlil çalışmalarında, şairlerin birbiri ile etkileşiminde, edebiyat tarihi bilgilerinin netleşmesi, düzeltilmesi ve yeni bilgilerin ilave edilmesinde vazgeçilmez kaynaklardır.

Nazire Mecmuaları:

Arapça “Bakma, göz atma, düşünme, göz değme, iltifat, itibar, yan bakış” anlamına gelen (Devellioğlu, 2004: 811), “nazar” kelimesinden türeyen nazire örnek, karşılık anlamına gelir. Terim olarak nazire edebiyatta bir şiirin (genellikle gazel) başka bir şair tarafından aynı vezin ve kafiye ile yazılmış benzerlerine denir (Pala, 2003: 367). Nazirelerin temelinde şairlerin hünerlerini, ustalıklarını gösterme alanı olan şiir dünyasında en mükemmeli yakalama kaygısı vardır. Şairler sanatını takdir ettikleri usta şairlerin şiirlerine nazire yazarak hem yazdığı şiirden daha güzelini yazmak istemiş hem de bu vesilesi ile sanatçıya duyduğu saygıyı göstermiştir. Eski edebiyatımızda gelişme eğitimi yapan genç şairlerin usta şairler ait manzumelere nazire yazması da bir gelenektir (Pala, 2003: 367). Nazire mecmuaları, edebiyat tarihimizin aydınlatılmasındaki katkıları dolayısıyla son derece önemli eserlerdir. Çeşitli dönemlerde rağbet gören şairlerin ve şiirlerinin kimler üzerinde, ne derece etkili oldukları, şairler arasındaki teselsül bağları, devir şairlerinin şiir anlayışları, eğilimleri, zevkleri, işledikleri konular, kelime kadroları, kafiye, redif ve vezin tercihleri gibi önemli bilgilerin çoğuna, nazire mecmualarını inceleyip değerlendirerek ulaşabiliriz. Ayrıca çeşitli sebeplerle şuarâ tezkireleri veya diğer kaynaklara girememiş kimi şairleri, kaynaklarda ismi geçen fakat divan tertip edemediği için unutulmuş şairlerin şiirlerini, divanı olan bazı şairlerin de divanında yer almayan şiirlerini bu mecmualarda bulabilmek mümkündür (Köksal, 2012: 12).

Bir şairin şiirine başka bir şair tarafından aynı vezin ve kafiyede yazılan şiire “nazire” nazirenin yazıldığı şiire “zemin ya da model” şiir denir. Nazire mecmualarında zemin şiirle aynı vezin ve kafiyede olmayan nazirelerle de karşılaşmak mümkündür. Bir şairi nazire yazmaya sevk eden temel sebepleri şöyle sıralayabiliriz:

1. Kendini geliştirmek isteyen genç bir şair, devrinde ve sonraki yüzyıllarda kabul görmüş usta bir şairin şiirini beğendiği için nazire yazabilir. Genç şair bu yolla usta bir şairin şiirindeki hayal ve mazmunları kullanır. Bunu usta-çırak ilişkisi olarak görebiliriz.
2. Bir şair sanattaki ustalığını ve hünerini sergilemek, üstünlüğünü ispat için usta bir şairin şiirine nazire yazabilir. Böylece nazireler üzerinden, daha güzel ve mükemmeli yakamak için bir şair başka bir şairle boy ölçüşür.
3. “Şair-Patron” bağlamında düşünüldüğünde tamamen devlet adamlarına veya hamiye yakınlık için devlet büyüklerinin ve koruyucuların şiirlerine nazire yazılabilir².

Nazire mecmuaları ile de devrin edebî eğilim ve şiir anlayışı hakkında fikir sahibi oluruz. Bilinmeyen şairlerin ve şiirlerin literatüre kazandırılmasında mecmuaların çok önemli bir yeri vardır. Eski Anadolu Türkçesinin ilk örnekleri arasında yer alan Çarhnâme, Eğirdirli Hacı Kemal’in Câmîü’n-Nezâir’i vesilesi ile gün yüzüne çıkmıştır. Nazire mecmuaları, nazire geleneğini ve şairler arası etkileşimi örnek metinlerle bize gösterirler. Örnek metinler üzerinden şairlerin hayal dünyalarını ve dili kullanma kabiliyetlerini mukayese edebiliriz. Bu mecmualar sayesinde belirli redif ve kafiyedeki şiirlerin tarihi seyrini izleyebilir ve şiiri ilk defa hangi şairin yazdığını öğrenebiliriz. Örneğin, Edirneli Nazmî’nin nazire mecmuasına göre Şeyhî’nin “hatt” redifli zemin şiirine (gazeline) yirmi tane nazire yazılmıştır (Köksal, 2012: 1235). Biz bu mecmuadan hareketle “hatt” redifli gazellerin seyrini görebiliriz ve ilk yazanın Şeyhî olduğunu söyleyebiliriz³. Nazire mecmuası derleyicileri; edebiyat ve sanat birikimi olan kültürel ortamın nabzını iyi tutabilen şairleri ve şiiri tanıyan kişilerdir.

Bizim nazire geleneğimiz Ömer bin Mezîd ile başlar. Ömer bin Mezîd’den sonra derleyeni belli olan veya olmayan birçok nazire mecmuası yazılmıştır:

1. Bilinen ilk nazire mecmuası, Ömer bin Mezîd’in Mecmû’atü’n-Nezâir’inde 84 şairden 397 şiir vardır (Canpolat, 1982).
2. Milli Kütüphane Yz. 8839 numarada kayıtlı 15 yüzyılda derlenen nazire mecmuasını da Ahmet Mermer bir makale ile tanıtmıştır (Mermer, 2002).

² Bu konuda daha fazla bilgi için şu çalışmalara bakılabilir: Köksal, Fatih (2006). *Sana Benzer Güzel Olmaz Divan Şiirinde Nazire*. Ankara: Akçağ Yayınları. Tolasa, Harun (2002). *16. Yüzyılda Edebiyat Araştırma ve Eleştirisi*. Ankara: Akçağ Yayınları. Kurnaz, Cemal (2007). *Osmanlı Şair Okulu*. Ankara: Birleşik Yayınevi.

³ Hatt redifli gazeller üzerine, Çukurova Üniversitesi’nde Prof. Dr. Haluk GÖKALP danışmanlığında yüksek lisans çalışması devam etmektedir.

16. yüzyılın başlarında derlenen Câmîü'n- Nezâir adlı eserin derleyicisi Eğirdirli Hacı Kemal'dir. Mecmuada Eğirdirli Hacı Kemal'in kendi şiirleri de mevcuttur. İncelenen nüsha sonucu 262 şairden 2848 şiir ortaya konulmuştur (Morkoç, 2003).
16. yüzyılın ikinci yarısında derleyeni belli olan mecmua ise Edirneli Nazmî'nin Mecmu'u'n- Nezâir'dir. Eserde 357 şaire ait 5527 şiir mevcuttur (Köksal, 2012).
16. yüzyıla ait bir nazire mecmuası da Konya Mevlânâ Müzesi Kütüphanesi 2456 numarada kayıtlıdır. Bu mecmuayı Hüseyin Ayan tanıtmıştır (Ayan, 1993).
16. yüzyılda, Kanuni Sultan Süleyman'ın bendelerinden Pervâne Bey tarafından derlenen Pervâne Beg mecmuası 641 varaktan oluşmaktadır. Mecmuada 550 şairin 7345 şiirinin yanında 827 geçiş şiiri vardır (Gıynaş, 2013).
- İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Nadir Eserler Bölümü 739 numarada kayıtlı derleyeni belli olmayan mecmua üzerine Hasan Gültekin çalışmıştır (Gültekin, 200).
16. yüzyılın sonu ile 17. yüzyılın başlarında derlendiği tahmin edilen Süleymaniye Kütüphanesi Hasan Hüsnü Paşa Kitaplığı 1031 numarada kayıtlı nazire mecmuası üzerine iki yüksek lisans çalışması yapılmıştır (Yıldırım Demir, 2011 & Özer, 2012).
17. yüzyılda Budinli Hisalî tarafından derlenen Metâlî'ü'n-Nezâir adlı eser iki cilttir. Eserin bu ciltleri üzerine iki doktora çalışması yapılmıştır (Kaya, 2003 & Kalyon, 2011).
- Erzincan İl Halk Kütüphanesi 1492 numarada kayıtlı nazire mecmuası 15. yüzyıldan 19. yüzyıla muhtelif şairlerin şiirlerinden oluşmaktadır. Mecmuada 174 şairin 629 gazeli vardır (Sezgin, 2015).

Çalışmanın konusu olan bu nazire mecmuası da 158 zemin şiir, 301 nazire ve 28 gazelle nazire mecmualarının arasında yer alır. Özellikle Pervane Beg mecmuası ile kıyaslandığında bazı zemin şiirlerin ve nazirelerin paralel olması nazire mecmuaları arasındaki ilişkiyi gösterir.

İ.B.B Atatürk Kitaplığı K 1565 Numarada Kayıtlı Şiir Mecmuası:

Üzerinde çalıştığımız şiir mecmuası İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Bel_Yz_K.001565 numarada kayıtlıdır. 195x125 boyutlarındaki mecmua 127 varaktır. İçerisindeki şiirlere baktığımızda mecmuanın üç bölümden oluştuğunu görmekteyiz. 10. varağa kadarki bölümde Keşverî, Câmî, Hilâlî, Hoca Kemâl, Dihlevî, Nusret gibi şairlere ait Farsça nazire ve şiirler bulunmaktadır. İkinci bölüm çalışmamıza konu olan Türkçe nazireler bölümüdür. Üçüncü bölümde ise farklı yüzyıllardan farklı şairlere ait şiirler vardır. Bu kısımda Askerî, Cevrî, Rindî, Ubeydî, Şerîfî, Makâlî, Hayretî, Âgehî, Ulvî, Figânî, Behişî, Bâkî, Zihnî gibi birçok şaire ait kaside, tesdis, müseddes, tahmis, kı'a, terkeb-i bend, terci-i bend, muaşşer gibi şiirler bulunmaktadır. Mecmuanın sonunda 126b-127b arasında ise "Pend-i Üstâd-ı Hod" başlıklı Farsça nesir bir parça bulunmaktadır. Mecmuanın derleyicisi belli değildir. Mecmuanın ilk sayfasında: "Doktor Sadi Belger'e bir hatıra olmak üzere takdim. Cevad Sirmen 1962" ve "Ragıp Bey'e hürmetlerimle Sadi" notu vardır.

Çalışmamızın konusu olan Türkçe nazireler kısmı 10a-86b varaklarındadır. Zâtî'ye ait ilk gazel ve Atâ'ya ait gazelin bir kısmı 7b'de bulunmaktadır. Başlıkların kırmızı olduğu eser ta'lik hattı ile yazılmıştır. Mecmua tertip edilirken elifba sırası takip edilmiştir. Muhtemelen elektronik ortama aktarılırken mecmuada oluşan sayfa karışıklığı sıkıntısı, revî harflerinin ve sayfa altlarında yazılan bir sonraki sayfanın ilk kelimesinin takibi ile giderilmiştir. Aşağıda mecmuada bulunan şiirlerin revî harfine göre sayıları verilmiştir:

ا	55	د	3	ض	2	ل	9
ب	23	ذ	4	ط	3	م	16
ت	18	ر	54	ع	4	ن	59
ث	11	ز	23	غ	3	و	3
ج	14	س	4	ف	2	ه	62
ح	8	ش	17	ق	14	لا	4
خ	7	ص	2	ك	11	ى	52

Mecmuanın nazireler kısmında sadece zemin şiirler ve nazireler yoktur. Sayfa kenarlarında ve nazireler arasında nazirelerden bağımsız gazeller de vardır. Mecmuada şairini tespit edemediğimiz gazeller hariç 131 şaire ait 158 zemin şiir, 301 nazire ve 28 gazel bulunmaktadır. Mecmuadaki şairler tespit edebildiğimiz kadarıyla 15. ve 16. yüzyıldan seçilmiştir. Ancak şairlere ait bilgilerin kısıtlı olması ve farklı yüzyıllarda aynı mahlası kullanan şairlerin bulunması nedeniyle bazı şairlerin yaşadığı yüzyıl net olarak tespit edilememiştir. Mecmuadaki 28 gazel, sayfa kenarlarında, zemin şiirler veya nazireler arasında zemin

şiiir ve nazirelerden bağımsız şekilde bulunmaktadır. Bu gazellerin varlığı nazire mecmuasının tamamlanmamış olma ihtimalini düşündürmektedir. Sayfa eksikliği nedeni ile Şem‘î‘ye ait bir gazelin sadece makta‘ beyti vardır. Bir gazelin ise makta‘ beyti bulunmamaktadır. Aşağıda alfabetik sıraya göre mecmuada bulunan şairler, şairlerin zemin şiirleri, nazireler ve bağımsız gazeller sayılarıyla verilmiştir:

ŞAİR	ZEMİN ŞİİR	NAZİRE	GAZEL
1. ADLÎ	1		
2. ÂFİTÂBÎ	1		
3. AHDÎ		2	
4. ÂHÎ	6	6	
5. AHMET PAŞA	14	9	
6. AMRÎ	2	1	1
7. ANDELİBÎ		1	
8. ÂRİFÎ	1	3	
9. ASKERÎ		1	
10. ÂŞİKÎ		1	
11. AŞKÎ	1	1	
12. ATÂ		2	
13. AYÂNÎ		1	
14. BAHÂRÎ	1	2	
15. BÂKÎ	3	8	1
16. BEHİŞTÎ	1	5	
17. BEZMÎ	1		
18. CA‘FER	2	4	
19. CELÂLÎ		1	
20. CELİLÎ	1	7	
21. CEM SULTÂN	1	2	
22. CENÂBÎ		1	
23. CİVÂNÎ	1		
24. DERÛNÎ		1	
25. EMİRÎ	1		
26. EMRÎ	4	6	1
27. ENVERÎ	1	2	1
28. FAKİRÎ	1	4	1
29. FAZLÎ	1	1	
30. FEDÂYÎ	1		
31. FERÂĞÎ		1	
32. FERRUHÎ		1	
33. FEVRÎ	2	1	1
34. FİĞÂNÎ	6	2	
35. FİRÂKÎ	1	2	
36. GUBÂRÎ	1		
37. GURBÎ	1		
38. GÜNÂHÎ		1	
39. HAFÎ	1		2
40. HAKÎKÎ		1	
41. HALİLÎ	1		
42. HAMDÎ		1	
43. HÂVERÎ		1	1
44. HAYÂLÎ	15	21	4
45. HAYRETÎ	3	6	
46. HAZÂNÎ		1	
47. HECRÎ		1	

48. HELÂKÎ		1	1
49. HİLÂLÎ	2	3	2
50. HUZRÎ		1	
51. İZÂRÎ	1		
52. İBRÂHİM	1		
53. İLMÎ		1	
54. İSHAK	2	8	1
55. KÂBİLÎ		1	
56. KABÛLÎ		1	
57. KÂDİRÎ	2	1	1
58. KADRÎ		1	
59. KÂMÎ		2	
60. KARÂRÎ		1	
61. KEMALPAŞAZÂDE		2	
62. KERÎMÎ		1	
63. LÂMÎ'Î	2	3	
64. LATİFÎ	1	4	
65. LEVHÎ			1
66. LİVÂÎ		1	
67. LUTFÎ		1	
68. MAHVÎ		2	
69. MÂTEMÎ		1	
70. ME'ÂLÎ	2	3	
71. MECDÎ	1		
72. MERDÜMÎ		1	
73. MESÎHÎ	3	3	
74. MEŞREBÎ	1		
75. MEYLÎ		1	1
76. MİHRÎ	2	1	
77. MU'ÇİZÎ		2	
78. MU'İDÎ		3	
79. MUHİBBÎ	5	4	
80. MÛNİSÎ		1	
81. MURÂDÎ		1	
82. MUSHAFÎ		1	
83. MUSLİHÎ		1	
84. NA'TÎ		1	
85. NAZMÎ		4	
86. NECÂTÎ	13	24	2
87. NEVÂLÎ		2	
88. NİŞÂNÎ		1	
89. NİZÂMÎ	4	8	1
90. RAHÎKÎ	2	1	1
91. RAHÎMÎ		2	
92. RAHMÎ	1	7	
93. RÂYÎ	1		
94. RÂZÎ		2	
95. REF'Î		1	
96. REF'Î		1	
97. REMZÎ	2	3	
98. REVÂNÎ	1	9	
99. RİYÂZÎ	2	1	
100. RİZÂYÎ	1	2	

101. RŪHÎ		2	
102. SA'DÎ	1	2	
103. SABRÎ		1	
104. SÂDIKÎ	1		
105. SEHÎ		1	
106. SELÎKÎ		2	
107. SELÎMÎ		1	
108. SÎVÂSÎ		1	
109. SUBHÎ		2	
110. SUN'Î		2	
111. SURŪRÎ		2	
112. SŪZÎ	1		
113. SŪCŪDÎ		2	
114. SŪFLÎ		1	
115. ŞÂİRÎ		2	
116. ŞÂNÎ	1	1	
117. ŞEM'Î	3	4	
118. ŞEMSÎ	1	2	
119. ŞU'ŪRÎ	1		
120. ŞŪRÎ		1	
121. TÂLÎ'Î		2	
122. TÂLÎBÎ		1	
123. UBeyDÎ	1	3	
124. USŪLÎ	2	2	
125. VASFÎ		2	
126. VÎSÂLÎ			1
127. YAHYÂ	2	6	1
128. ZÂRÎ		1	
129. ZÂTÎ	13	12	2
130. ZEMÎNÎ		1	
131. ZUHŪRÎ		2	
132. ŞÂİRÎ TESPÎT EDİLEMEYEN ŞİİR	2	1	
TOPLAM	158	301	28

Bu çalışmanın kapsamını açacağı düşüncesi ile sadece zemin şiirlerin matla beyitleri ve parantez "()" içinde gazelin kaç beyit olduğu verilmiştir. Matla beyitlerinden sonra zemin şiire nazire yazan şairin adı ve nazirenin kaç beyit olduğu parantez "()" içinde gösterilmiştir. Metin tamiri yapılan yerler ise köşeli parantezle "[]" gösterilmiştir:

Zâtî:

Ol elif kıdd cevri ider k'itmez taḥammül kâf aña
Görmedüm anuñ gibi inşâfsuz inşâf aña (7b)
Nazire yazan: Atâ (7b)

Zâtî:

Her ne dem kim cânımı bir tirden cânân aña
Cân atar karşı çıkar bir oğ atım yir cân aña (7b)
Nazire yazan: Hayâlî (7b)

Me'âlî:

Mihr řāvūs işigüñde şa'şâ' adur bâl aña
Kıvrıdır güyâ felek kıavs-i kızah ħalĥâl aña (5b)
Nazire yazanlar: Karârî (5b), Âhî (5b)

Ca'fer:

Şayılırsa 'ömrden ey dil řeb-i hicrân baña
Bil ki virmiş Ħağ te'âlâ 'ömr-i bî-pâyân baña (5b)

Nazire yazarlar: Emrî (5b), Hâverî (5b), Hilâlî (5b)

Zâtî:

Şehsüvârum hışm-ı çeşmüñ ‘ayn-ı ‘izzetdür baña
Sînede na‘lün nişânı dâl-ı devletdür baña (5b)
Nazire yazarlar: İshak (7b), Celîlî (7b)

Me’âlî:

Ol hümâ ey şâh bâz-ı dil-şikâr oldı baña
Halkdan pinhân olurken âşikâr oldı baña (7b)
Nazire yazar: Bahârî (5b)

Celîlî:

Eşk sâķî âh muṭrib nâle hem-demdür baña
Milket-i ‘îş u ṭarab şâhâ müsellemdür baña (8b)
Nazire yazar: Zâtî (7b)

Zâtî:

Bâğ-ı cennet dil-rubâsuz bend ü zindândur baña
Her serây-ı dil-güşâsı beytü’l-aḫzândur baña (7b)
Nazire yazarlar: Celîlî (7b), Mesihî (7b), Kerîmî (5b), Behiştî (5b),

Zâtî:

Her nişân-ı pây-ı seg küyuñda bir güldür baña
Anlaruñ âvâzesi feryâd-ı bülbüldür baña (7b)
Nazire yazar: Yahyâ (7b)

Zâtî:

Şevk ile bir gün eger kim ol kamer ṭal‘at baña
Gösterürse yüzünü yüz gösterür devlet baña (5b)
Nazire yazarlar: Rahmî (5b), Selîkî (5b), Yahyâ (5b), Nazmî (5b)

Zâtî⁴:

Dört göz ile bakup itlerüñ ey şâh baña
Gördi bir ḫ̄âr ü ḫâķirem didi vâh vâh baña (5b)
Nazire yazar: Âhî (5b)

Mihrî⁵:

Gelmişem yüz süriyü ṭoğrı kıluṭ râh saña
Dilerem ‘arz kılam ḫâlümü ey şâh saña (5b)
Nazire yazarlar: Revânî (5b), Kadri (5b)

Bahârî:

Ey peri dîvâneyem tâ mübtelâ oldum saña
Bellü ne biğâneyem ne âşinâ oldum saña (5b)
Nazire yazar: Mu’îdî (6b)

Fakîrî:

Dem-be-dem gökde şafaḫ derd ile ḫan ağlar baña
Sînemüñ zaḫmın görüp çeşm-i cihân ağlar baña (5b)
Nazire yazar: Lâmi’î (6b)

Zâtî:

Aḫdı gönlüm şu gibi sen serv-i dil-cûdan yaña
Sen de mâyil ol revân ey serv aḫar şudan yaña (7b)
Nazire yazarlar: Remzî (7b), Revânî (7b), Rızâyî (7b)

Zâtî:

Yanınca sâyesi seyr ider ol şâhuñ hemân tenhâ
Şalunur sâye sultânı gör ol serv-i revân tenhâ (5b)

Zâtî:

⁴ Bu gazelin matla beytinin ilk kelimesi mecmuada eksik çıktığından kelime Pervâne Beg Mecmuası’dan tamamlanmıştır (Gıynaş, 2011: 367).

⁵ Bu gazelin matla beytinin ilk kelimesi mecmuada eksik çıktığından kelime Pervâne Beg Mecmusı’ndan tamamlanmıştır (Gıynaş, 2011: 176).

Seyr ider geymiş bugün ol dil-rübā gülgün kabā
Āl ile dil almağ öğretmiş aña gülgün kabā (7b)
Nazire yazan: Merdümî (7b)

Hayretî:

İçdüğüm kandur şarāb-ı la' l-i cānāndan cüdā
Yidüğüm ğamdur mūdām ol mīve-yi cāndan cüdā (5b)
Nazire yazanlar: Nazmî (5b), Ca'fer (5b),

Zâtî:

Şāhuñ oldum sidre-i devlet-penāhından cüdā
Olmasun 'ālemde bende pādīşāhından cüdā (7b)
Nazire yazanlar: Sun'î (7b), İshak (6b), Hayâlî (5b)

Fevrî:

Dehenden āh u gözden olmadan hūn-ı ciger peydā
Derūnum āteşinden oldı dūd-ı pür-şerer peydā (5b)
Nazire yazanlar: Şemsî (5b)

Remzî:

Gül yüzüñden sünbülün ref' eylesen ey māhtāb
Maḥv u nā-peydā olur şol zerre gibi āfitāb (5b)
Nazire yazanlar: Atā (5b), Zâtî (5b)

Figānî:

Hecrinde gördüğün bu tokuz ser-nigün kıbāb
Deryā-yı eşküm üzre benüm oldı bir ḥabāb (5b)

Nazire yazan: Nevâlî (5b), Ahdî (5b), Hilâlî (5b), Remzî (7b), Zâtî (7b), Emrî (5b), Ubeydî (5b), Latîfî (5b), Rûhî (7b), Emrî (5b), Behiştî (5b), Revânî (5b), Tâlibî (5b), Celâlî (5b), Hayâlî (5b)

Necâtî:

Dil ğarîp oldığı için yüzine bakmaz ḥabîb
Gerçi kim mergüb olur her nesne kim ola ğarîb (5b)
Nazire yazan: Zâtî (5b)

Hayretî:

Muḥabbet begleri şāh-ı cihāndārı nider yā Rab
Gönül serverleri dergāh-ı serdārı nider yā Rab (5b)
Nazire yazan: Aşkî (5b)

Figānî:

Ruḥsārlaruñ zülfün için itdi şehādet
Bir dīni qaradur ki ider şemse 'ibādet (5b)
Nazire yazanlar: Zâtî (5b), Ayânî (7b)

Cem Sultan:

Çün çekti ḥaṭuñ gül yüzün üzre raqam ey düst
Ol ḥasret ile iki cihānı yaqam ey düst (5b)
Nazire yazan: Ahmet Paşa (5b)

Firākî:

Cihāna şāh olup şāhım cihān durduqça derdün tüt
Cihān mülkinde şeddādî binā bünyādın urduñ tüt (7b)

Nazire yazanlar: Hayretî (7b), Fevrî (5b), Rahmî (9b), Kāmî (9b), İlmî (5b), Âşıkî (8b), Muhibbî (5b), Firākî (5b), Ahdî (6b), Günāhî (7b)

Ahmet Paşa:

'Āşıkuñ gönli şınuqdur 'ahd ü peymānı dürüst
Zāhidün olmaz şaçuñ küfrinsüz imānı dürüst (8b)
Nazire yazan: Nizâmî (8b)

Revânî:

Germ olup bu murğ-ı dil kılduqça cānān ile baḥş
Güyyā hüdhüd durur eyler Süleymān ile baḥş (5b)

Nazire yazarlar: Amrî (5b), Ahmet Paşa (9b), Me'âlî (6b), Ca'fer (6b), Kâmî (6b), Şem'î (7b), Hayretî (7b), Behiştî (5b), İshak (5b), Mihrî (5b)

Fevrî:

Dilâ dâğ-ı cefâdur mihr-i dehr-i pür-fitenden geç
Mekânûñ 'âlem-i 'aşk ile bu dehr-i kühenden geç (7b)
Nazire yazarlar: Şûrî (6b), Necâtî (5b)

Mihrî:

Bir dem ol dilber cemâlinden ırağ olmak ne güç
Bir nefes cânânesüz 'âlemde sağ olmak ne güç (5b)
Nazire yazarlar: Ârifî (5b), Hayretî (5b)

İshak:

Derd-i 'aşk-ı yâr ile gâyet alışmışdur mizâc
Eylemez hergiz tabîbâ şerbet ile imtizâc (5b)
Nazire yazarlar: Revânî (5b), Me'âlî (5b), Zâtî (5b), Livâî (6b), Cem Sultan (6b), Ahmet Paşa (7b), Remzî (7b)

Hafî:

Olmadım görmiyeli sen şehi ben bende ferağ
Ġam-ı hicrân komadı zerre kadar bende ferağ (7b)
Nazire yazarlar: Zemînî (7b), Zâtî (5b), Celilî (7b), Necâtî (7b)

Hafî:

Yine baħr oldu bâde mevc urur râh
Kadeħ zevrağ olupdur sâķî mellâh (5b)

Zâtî:

Ġarğ eyleyimez kılzüm-i ġuşşa bizi aġdâh
Zevrağlar olup eyler isek sâķîyi mellâh (5b)

İshak:

Gün gibi 'arz-ı cemâl itmez iseñ bize şabâh
Ey güneş yüzlü senüñle ne selâm u ne şabâh (5b)

Ca'fer:

'Ârızuñ üstüne kim düşmüş bu kâkül şâh şâh
Yâsemîne sâye şalmış şanki sünbül şâh şâh (5b)
Nazire yazar: Fakîrî (7b)

Mesîhî:

Hâşâ ki ola hâl ile ol la'1-i nâb telh
Tatlu olur mevîz ile olmaz hoşâb telh (5b)
Nazire yazarlar: Zâtî (5b), Celilî (7b)

Usûlî:

Dürlü kazâ ile tolar ise fezâ-yı çarğ
Göster rızâñı böyleyimiş iktizâ-yı çarğ (6b)
Nazire yazar: Behiştî (5b)

Bâķî:

İtdi şikâr göñlümi bir şüh-ı şeh-levend
Müjgân tîr ü kaşı kemân turrası kemend (5b)
Nazire yazarlar: Şem'î (5b), Selîmî (5b)

Ahmet Paşa:

Oldı turunc ġabġabuñ ey sîmber lezîz
Olmaz behişt mîveleri bu kadar lezîz (7b)
Nazire yazarlar: Ca'fer (5b), Necâtî (8b), Usûlî (5b)

Visâlî:

Hârâb itdi göñüller şehriñi cânâneler yir yir
Muħabbet gencin izhâr eylemiş vîrâneler yir yir (5b)

Emrî:

Serv oğur idüm kıaddüne servde reftâr olsa
Gonca dirdüm femüne goncada güftâr olsa (5b)
Nazire yazan: Nişânî (5b)

Ahmet Paşa:

Büy-ı ‘anber saña her dem zülf-i pür-çinden çıkar
Nâfe-i misk-i hıtâdur filmeşel Çinden çıkar (5b)
Nazire yazan: Nizâmî (5b)

Kâdirî:

Kaçan ol sîm benim nâz ile geysel qaralar
Şanuram ebr-i siyeh yüzini mâhuñ qaralar (5b)
Nazire yazanlar: Rûhî (5b), Mu’idî (5b), Nazmî (5b), Tâli’î (5b)

Zâtî:

Dem-be-dem seylâb-veş eşk-i revânum çağlar
Dögünüp taşlara ağlar hâlûme ırmağlar (5b)
Nazire yazan: Kemalpaşazâde (5b)

Necâtî:

Bir dem iken devlet-i dünyâyı bir dem şandılar
Bu fenâ gülzârınuñ ‘ayşını ‘âlem şandılar (7b)
Nazire yazan: Şânî (5b)

Ahmet Paşa:

‘Âşık-ı şürîdeler ‘âlemde şahid-bâz olur
Gördüğü gibi hırâmı şayd idüp şehbâz olur (5b)
Nazire yazan: Zâtî (5b)

Ahmet Paşa:

Bâd eşigün pâk iderken çeşmime yaş aındurur
Her dem âb-efşânlığı sakqâya ferrâş aındurur (7b)
Nazire yazan: Nizâmî (7b)

Figânî:

Yüzüm zerd ü yaşum al oldı dirsem yâre âl añlar
Miyânuñ fikri mü kıldı tenüm dirsem hayâl añlar (7b)
Nazire yazan: Rahmî (7b)

Necâtî:

Tutalum zenbîl ile gökden iner mehpâreler
A begüm yerden mi çıkdı ‘âşık-ı bî-çâreler (5b)
Nazire yazanlar: Mu’idî (5b), Şâirî (5b)

Necâtî:

Bâğ-ı ‘aşkında perîşânlık baña sünbül yiter
Sînemün üstinde nâhuñ zahmı berg-i gül yiter (5b)
Nazire yazan: Revânî (5b)

Helâkî:

Haţtuñ gamıyla ‘âşıkâ zülfün belâ yiter
Hadden aşurma cevruñi ey bî-vefâ yiter (5b)

Hayâlî:

Şâh-ı ‘aşkam ‘aşk-ı bî-pâyân baña leşker yiter
Hem-demüm vâh u nedîmem gam belâ çâker yiter (7b)
Nazire yazanlar: Kâdirî (5b), Bâkî (5b)

Ahmet Paşa:

‘Âşıkâ cennet gerekmez şol ruğ-ı zîbâ yiter
Hulle-yi sündüs hayâl-i zülf-i ‘anber-sâ yiter (5b)
Nazire yazan: İshak (5b)

Hayâlî:

Başumda müy-1 jülîde tenümde taze dâğum var
Melâmet mülkinün sultâniyem tuğum otağum var (5b)

Nazire yazan: Yahyâ (5b)

Gubârî:

Ne bilsün ‘aşkı her mecnûn sen ol ahvâli benden sor
Ne bilsün kışsa-ı Şîrîni Hüsrev kühkenden sor (5b)
Nazire yazanlar: Hayâlî (5b), Şâirî (5b)

Behiştî:

Niçün üftâdeler mülk-i vişâle varı bilmezler
Ayağma düşüp yârûn meger yalvarı bilmezler (5b)
Nazire yazan: Hayâlî (5b)

Zâtî:

Çîn-i zülfüñ Rûma gelmiş ‘anber-i sârâ şatar
Hâl-i miskînüñ yañağuşda gül-i ra‘ nâ şatar (7b)
Nazire yazan: Lutfî (7b)

Hayâlî:

Gördiler dildârı ağzunda zebânın gezdürür
‘Aşık-ı dil-hasteler kef geçdi cânın gezdürür (5b)

Hayâlî:

Dimek Mecnûnı fenn-i ‘aşkı tekmiñ itdi kâmidür
Benim yanumda ol dîvâne bilmez nesne câhildür (5b)
Nazire yazan: Bâkî (5b)

Rahîkî:

Qavs-ı felek ki tîr-i kazâyı revân atar
Bîçâre gönüm anı görüp qarşu cân atar (5b)
Nazire yazanlar: Mesîhî (5b), Hayretî (5b)

Yahyâ:

Gayret-i akrân ile öldüm eyâ mâh-ı münîr
Eyledün ‘aşıklar içünde beni hor ü haķîr (6b)
Nazire yazan: Askerî (7b)

Hilâlî:

Mecnûnı gör ki deşt-i belâ pâdişâhidur
Hayme habâb-ı eşk[i] ‘alem dūd-ı âhidur (5b)
Nazire yazan: Hayâlî (6b)

Necâtî:

Çınârûñ qadd-i yâre nisbeti var
Eli yufqa velî hoş himmeti var (5b)
Nazire yazanlar: Revânî (5b), Sabrî (5b)

Figânî:

Yile virürse bād-ı ecel ger ğubârumuz
Hâcet-geh-i cihân ola seng-i mezârumuz (5b)
Nazire yazan: Fakîrî (5b)

Aşkî:

Qaddüñe ħurşid-i ‘âlem-tâb beñzer beñzemez
La‘ lüñe câm-ı şarâb-ı nâb beñzer beñzemez (5b)
Nazire yazanlar: Ârifî (5b), Râzî (5b)

Fazlî:

Dâne-i gendüm gibi derd ile zerd oldı beñiz
Murğ-ı ğam şayd itmede dâm-ı cihânda bir begüz (5b)
Nazire yazanlar: Muslihî (5b), Riyâzî (5b)

Amrî:

Câmi‘ -i ħüsnüne qarşu nola dil kılsa namâz
Qaşı mihrâbidurur kıblegeh-i ehl-i niyâz (5b)

Adlî:

Sür‘ at itme ey ecel cismümde ğam cândur henüz

Ġamzeler zaġm[1] gönül derdine dermāndur henūz (6b)

Nazire yazarlar: Cem Sultan (6b), Sa'dî (11b), Ahmet Paşa (7b), Me'âlî (7b), İshak (6b), Hayâlî (6b)

Hayâlî:

Şu kim evvel bahār olsa kadeġ nūş itmez ayıkdur
Otursun ġānede seyr-i ġemen āna ne lâyıkdur (5b)

Fedâyi:

Ĥālūmi ' arz itmege cānāne gelmişlerdenüz
Derde dermān itmege dermāne gelmişlerdenüz (6b)
Nazire yazar: Surūrî (7b)

Necâtî:

Gül yüzünü gördükçe söze başlaruz biz
Bülbüller ile şimdi sebaġdāşlaruz biz (7b)
Nazire yazarlar: Ca'fer (6b), Lāmi'î (6b)

Necâtî:

Maġmūr gözler olalı mest-i şarāb-ı nāz
Her gūşede benüm gibi var biñ ġarāb-ı nāz (5b)
Nazire yazar: Mushafî (6)

Ārifî:

Tīr-i ġamzeñden qalan peykānlar ey īsā nefes
Cem' olup dil murġına oldu demürden qafes (5b)
Nazire yazar: Necâtî (7b)

Ahmet Paşa:

Nola olursa gönül zülf ü zenaġdāna heves
Tıfl ola çün kim olur tōp ile çevġāna heves (8b)
Nazire yazar: Ārifî (5b)

Usûlî:

Dilde ġayliden ġayāl-i zülf-i dilber var imiş
Sīnem içinde yatur biñ başlu ejder var imiş (6b)
Nazire yazarlar: Şemsî (5b), Hayâlî (5b), Sivasî (5b)

Necâtî:

Benüm serv-i ġirāmānum cemālūñ tāze bāġ olmuş
Ruġuñ güllerinūñ kızılı kızıl aġı aġ olmuş (5b)
Nazire yazar: Huzrî (5b), Bākî (5b)

Ahmet Paşa⁶:

Ol şanem kim leyle-i zülfi girih-ġir eylemiş
Raġm idüp mecnūnına tedbīr-i zencīr eylemiş (5b)
Nazire yazarlar: Usûlî (5b), Emrî (5b), Mūnisî (5b)

Lāmi'î:

Şafġa-i ġaddūñde zülfūñ kim girihler baġlamış
Gerçi ābīdür velī üstād-veş yer baġlamış (7b)
Nazire yazar: Zâtî (5b)

Kādirî:

Cādū gözün ki siġr ile egmez cihāna baş
Bozdu tılsım-ı ' aklı idüp sırr-ı ' aşkı fāş (5b)
Nazire yazarlar: Enverî (6b), Ref'î (5b)

Fakīrî:

Mecnūn ki ' aşk-ı Leylî ile bī-ġarār imiş
Dīvāneler içinde ' aceb iġtiyār imiş (5b)

Hayâlî:

Ey āh pāy-ı himmeti bu nūh kıbāba baş
Māhı müşerref eyle ruġ-ı āfītāba baş (5b)

⁶ Gazel sayfa kenarında olduğundan mecmuadaki eksik kelimeler divandan tamamlanmıştır (Tarlan, 1992: 182).

Nazire yazan: Necâtî (7b)

Lâmi'î:

La' l-i dilberden murâd almağdurur cāndan ğarâz
Tatlu dirlükdür cihānda 'aşq-ı cānāndan ğarâz (7b)
Nazire yazan: Şem'î (7b)

Necâtî:

El şundi hüsñ dāmenine ey nigār haṭ
Koma ki çıka dā'ireden zinhār haṭ (8b)

Zâtî:

Süz-ı dilden surḥ ile yazılmadın evrāka haṭ
Ejdehā-veş hāme od şaçdı şirārıd[ur] nuḫaṭ (5b)
Nazire yazan: Ahmet Paşa (5b)

Necâtî

Olalı hicrān ile dergāh-ı dilberden ırağ
Āh u efgān oldı işüm işidenlerden ırağ (5b)

Hayâlî:

Hün-ı dil bāde hayāl-ı dost hem-dem āh şem'
Gönlümi gāhî şarāb u şāhid eyler gāh şem' (5b)
Nazire yazanlar: Muhibbî (5b)

Emîrî:

Yağdığıçün nār-ı 'aşka cismüni her bār şem'
Oldı nūr-ı dīde-i cem' iyyet-i ebrār şem' (5b)
Nazire yazan: Mu'cizî (7b)

Nizâmî:

Senden ayırdı beni çarḥ-ı sitemkār dirîğ
Gör ne ğadr itdi baña 'ālem-i ğaddār dirîğ (6b)
Nazire yazan: Hamdî (7b)

Muhibbî:

Sīneme dāğlar urup çekdüm aña yir yir elif
Şanki bir bāğ içre bitmiş serv ü lāle muhtelif (5b)
Nazire yazan: Andelîbî (5b)

Āhî:

Nigārā çeşm-i fettānuñ be-ğāyet ğamzekār ancağ
Cigerde tır-i müjgānuñ geçüp cāna kıyar ancağ (5b)
Nazire yazanlar: Rızâyî (5b)

Fevrî:

Görünen ol deheni mīm kaşı nün ancağ
Lebi ğonca yüzi gül kāmetsi mevzün ancağ (5b)

Āhî:

Bir güzel sevdüm yine kim cennetün pâyānı yoğ
Cānuma cevr ü cefāsunuñ dağı oranı yoğ (5)
Nazire yazan: Necâtî (5b)

Emrî:

Hilāl ü hāme vü tūmār ü şem' ü ğonca-ı zanbağ
Nice bir ola pençeñle düz olmaz elde beş barmağ (6b)
Nazire yazanlar: Nizâmî (5b), Refî'î (5b), Mâtemî (6b)

Mesîhî:

Leb-i la' lüñ gibi bir tütî-i şekker-feşānum yoğ
Ser-i zülf-i siyāhuñ gibi 'ömr-i cāvidānum yoğ (5b)
Nazire yazan: Enverî (5b)

Halîlî:

Cān dirîğ itme dilā yār vefādār olıcağ
Ne kadar hūb ise terk eyle cefākār olıcağ (5b)

Nazire yazarlar: Figânî (5b), Zâtî (5b)

Hilâlî:

Çeksün belâlu bülbülün ey dil belâlarun
Her hâre hem-dem ol yürü sürsün sefâlarun (5b)
Nazire yazar: Bâkî (5b)

Şânî:

Çekmemek ister iseñ cevriñ eger gerdünüñ
Koma elden ayağın câm-ı mey-i gülgünüñ (5b)
Nazire yazar: Hayretî (5b)

Bâkî:

Câm la' lüñdür senün âyine rûy-ı Enverün
Adı var câm-ı Cem ü âyine-i İskenderün (5b)

Âhî:

Ey dil-i dîvâne kim eylerdi tedbîr senün
Zülf-i dilber olmasa boynuñda zencîrün senün (5b)
Nazire yazar: Celîlî (5b)

Ahmet Paşa:

Murğ-ı câna tîr-i gamzeñden per ü bâl eyledün
Halka-i zülfün hayâlin oña halhâl eyledün (5b)
Nazire yazar: Necâtî (6b)

Râyî⁷:

...zülfün ey ahû baña misk-i hotenden yeg
...hüsñ içre bulunmaz hiç senden yeg (5b)
Nazire yazar: İshak (5b)

Hayâlî:

Bir şey mi var cihânda ki mañlûk-ı hak degül
İnkârına tekellüm iden dil tutağ degül (5b)
Nazire yazarlar: Yahyâ (5b), Bâkî (5b)

Ubeydî:

Dağlar şabr idemez süz-i dile baş degül
Âteş-i 'aşka demürler döyemez taş degül (5b)
Nazire yazar: Emrî (5b)

Hayâlî⁸:

Şu' le-i gam dilde vü cismümde dâğıçün fetîl
Zâhir ü bâtın getürdüm 'aşkuña iki delîl (5b)
Nazire yazarlar: Rahmî (5b), Bâkî (5b)

Emrî:

Şanma mihr şa' şa' adur pîr-i felek ey meh-cemâl
Gezdürür küyuñda dizmiş bir kabağ üzre hilâl (5b)

Şem'î⁹:

Ruğları 'aksin temâşâ eyledüm peymânede
Şem'îyem mehrûlar ile geçdi devrânım benüm
Nazire yazarlar: Yahyâ (5b), Necâtî (7b), Nizâmî (6b)

Meylî:

Miyânun hâsetünde mü gibi cânâ hayâl oldum
Dögündi tãkatüm kalmadı şabrum bî-mecâl oldum (5b)

Hayâlî:

Keşki çeşminde de biñ biñ dîde peydâ eylesem
Her biri lü'lü dişün hecrinde deryâ eylesem (5b)

⁷ Râyî'ye ait bu gazel sayfa kenarında olduğu için bazı kelimeler eksiktir. Bu nedenle matla beytinin ilk kelimeleri yazılamamıştır.

⁸ Hayâlî Bey'in bu gazeli sayfa kenarında olduğundan eksik kelimeler divandan tamamlanmıştır (Tarlın, 1992: 196).

⁹ Şem'î'ye ait bu gazelin mecmuuda sadece makta beyti vardır.

Necâtî:

Hırmen-i mâhı yağan âh-ı derûnumdur benüm
Çarh-ı serkeş düstlar şimdi zebûnumdur benüm (5b)
Nazire yazan: Ferrûhî (5b)

Âhî:

Yırde kalmaz âteş-i âh-ı sehergâhum benüm
Tokmur çarhuña bir gün ey felek âhum benüm (5b)
Nazire yazanlar: Hayâlî (5b), Figânî (5b)

Şairi tespiti edilemeyen gazel¹⁰:

Âh idersem âhuma âheng ider tağlar benüm
Rağm idüp ebr üstüme baş[tan] baş[a] ağlar benüm (4b)
Nazire yazan: Nazmî (5b)

Şairi tespiti edilemeyen gazel:

Bu gönlüm şâhbâzını ki bir cânâne tapşurdum
Bihamdüllâh ki ol sultân-ı âlişâne tapşurdum (7b)
Nazire yazanlar: Hayâlî (5b), Şairi tespiti edilemeyen nazire (5b)

Şem'î:

Beni men' eyleme zâhid yûri cânânumdan
Göz göre ayrılayın mı varayın cânumdan (5b)
Nazire yazanlar: Tâlî'î (5b), İshak (6b), Vasfî (5b), Behiştî (6b), Necâtî (5b), Zâtî (5b), Revânî (5b), Fakîrî (5b), Muhibbî (5b), Rahîmî (5b), Rahmî (6b), Mahvî (6b), Bahârî (5b), Subhî (6b), Âhî (5b), Hilâlî (5b), Hayâlî (5b)

İshak:

İsterem zâd-ı gamuñ dilde firâvân olsun
Bu cihândan sefer itmek baña âsân olsun (5b)
Nazire yazan: Mahvî (5b)

Sa'dî:

Begüm sensüz bu dünyâda baña dirlik harâm olsun
Ne kim içsem cüdâ sensüz tolu zehr ile kan olsun (5b)
Nazire yazan: Celîlî (5b)

Hayretî:

İlâhî isterem sînemde dâ'yim tâze dâğ olsun
Münevver eylesün gönlüm evin rüşen çerâğ olsun (5b)
Nazire yazan: Necâtî (5b)

Âhî:

Ne cenk eyler seg-i küyuñ bu cism-i nâ-tüvân için
Ne lâzım bunca gavğalar bir iki üstüñân için (5b)
Nazire yazan: Latîfî (5b)

Riyâzî:

Yüzünü ağyâra dek ol mehlikâ göstermesün
Ol günü kâfirlere ey dil hüdâ göstermesün (5b)
Nazire yazan: Necâtî (6b)

Âhî:

Sînede her şu'leler bu âh-ı âteş-nâkdan
Güyyâ bir lâledür kim baş çıkarmuş hâkdan (4b)
Nazire yazanlar: Râzî (5b), Revânî (5b)

Hayâlî:

Rûz-i ezelden hâk-i vücûdum elenmeden
Dil tıflı dağı ten beşiginde belenmeden (5b)
Nazire yazan: Kemalpaşazâde (5b)

Nizâmî:

Ey gönül feryâd idüp dâd umma ol bî-dâddan

¹⁰ Bu gazelin mahlas beyti mecmuada eksiktir.

Hük-m-i sultāndur ider aşşı nedür feryāddan (7b)

Nazire yazan: Ahmet Paşa (9b)

Hayâlî:

Dâğ-ı mihnetle beni öldürse ol gül pîrechen

Lâle-veş şarsun baña ‘ aşk ehli bir kanlu kefen (5b)

Nazire yazarlar: Emrî (5b), Fakîrî (5b), Rahîmî (5b), Nizâmî (7b), Latîfî (5b)

Muhibbî:

Egerçi zâhira baksañ cihân mülküne şâhem ben

Nazar-ı ma‘ nâ yüzünden ger kılursañ hâk-ı râhem ben (6b)

Nazire yazan: Hayâlî (7b)

Bezmî:

Cân virüben vasl umarsun gerçi ey dil yârdan

Uçurursun kendüñi kendü elüñle yardan (5b)

Nazire yazan: Hayâlî (5b)

Emrî:

Yârsuz bu cihânda neylersin

Gülü yok gülistânda neylersin (5b)

Nazire yazan: Cenâbî (5b)

Meşrebî:

Kâkülüñdür her nefes gönüm perîşân eyleyen

Şevk-i la‘ lüñdür dem-â-dem bağrumı kan eyleyen (6b)

Nazire yazarlar: Celilî (5b), Necâtî (5b)

Figânî:

Vâdî-i gâmda benim mecnûn gibi nâ-şâd olan

Bî-sütûn-ı gâmda dil tıflıdurur Ferhâd olan (5b)

Nazire yazan: Hayâlî (5b)

Bâkî:

Sînesün tîrûñe tutardı siper

Göbegin kesdüğünde âhenger (7b)

Nazire yazan: Meylî (7b)

Hafî:

Göz mi bu yâ nergis-i mestâne ey sîmîn zeķan

Yüz mi bu yâ lâle mi yâ güli yâ berg-i semen (6b)

Yahyâ:

Uçurdum murğ-ı cân[ı] âşiyân-ı ‘ âlem-i tenden

Ĥalâş oldum gam-ı hicrân ile gavğa-yı düşmenden (5b),

Nazire yazan: Hayâlî (5b), Zârî (5b)

Levhî:

Yaramağ isterseñ dilâ bir şüret ile yâre sen

Her demde zecr ü qahr ile boynuña tîğ ur yâre sen (5b)

Amrî:

Bülbüler inleden gül-i zîbâ degül misin

‘ Āşıklar ağladan büt-i ra‘ nâ degül misin (5b)

Nazire yazan: İshak (5b)

Enverî:

Gönül şehrine geldi hâste çeşmüñ ey hilâl ebrû

Misâfir iki merdümdür bu şehir içre gözi bağlu (5b)

Hayâlî:

Ağyâr âh idermiş ol gül‘ izâra karşı

Olur şovuk havâlar evvel bahâra karşı (5b)

Nazire yazan: Necâtî (5b)

Gurbî:

Hüsn cemâl içinde sen tâlî‘ i hüceste

Sen ʔālî' i hüceste ben hâṭırî Őikeste (5b)

Nazire yazan: Subhî (5b)

Rızâyî:

Kaşuñ nişân-ı mühr Süleymân girih girih

Oldı berât-ı hüsnüñe ' unvân girih girih (5b)

Nazire yazan: Necâtî (7b)

Hayâlî:

Ṙavm-i leylî seng-i bî-dâd atdı mecnûn üstine

Çarḥ-ı bârân vefâ yağdırdı hâmûn üstine (5b)

Nazire yazan: Derûnî (5b)

Bâkî:

Düşse zülfinden ' arak ruhsâr-ı cânân üstine

Güyyâ Őebnem döker gül-berg-i ḥandân üstine (5b)

Nazire yazanlar: Hakîkî (6b), Necâtî (6b)

Nizâmî:

Ḥaṭ-ı müşgîn kim yazılmış levḥ-i sîmîn üstine

Sünbül-i terdür dökilmiş berg-i nesrîn üstine (7b)

Nazire yazan: Necâtî (7b)

Remzî:

Gözüm yaşın döküp dirdüm bahâr olsa bahâr olsa

Çiçekler açılır gönlüm açılrsa rûy-i yâr olsa (7b)

Nazire yazanlar: Hazânî (5b), Âhî (5b), Helâkî (5b), Kabûlî (5b), Kâbilî (5b), Rahmî (5b), Rahîkî (6b)

Hilâlî:

Bize bir serv-kad ra' nâ kıyâmet dilrubâ olsa

Nihâl-i servden ḳadd-i bülendi müntehâ olsa (5b)

Enverî:

Baña bir ğonca leb sîmîn beden serv-i revân olsa

Leṭâfet bâĝı pür-Őive nigâr-ı kâmrân olsa (5b)

Nazire yazan: Ubeydî (5b)

Nizâmî:

Seyr itdüginden ol Őanemûñ her levend ile

Maḳşûd[1] ad[1] gelmeyecek vâ vü len dile (7b)

Nazire yazan: Ahmet Paşa (5b)

Hayâlî:

Âyine her gün koyar dildârı tenhâ ḳoynına

Nâz ile Yûsuf girür güyyâ Züleyḥâ ḳoynına (5b)

Nazire yazan: Bâkî (5b)

Necâtî:

Sînesine germ olup baḳtuḳça cânân ḳoynına

Ṙoldurubdur dest-i ḳudret Şanuram cân ḳoynına (7b)

Nazire yazan: Na'tî (7b)

Âfitâbî:

Yine diŐ yâresi var sîb-i zenaḥdânuñda

Yine Őeftâlu yimiŐler gibi bustânuñda (5b)

Nazire yazan: Âhî (5b)

Hayâlî:

Rûy-i yâr ile nazar iden bu zülf-i serkeŐe

Beñzedür bir düd-ı miskîn zâhir itmiş âteŐe (5b)

Nazire yazan: Ferâĝî (5b)

Şemsî:

Yelkenle gelür bâĝa levendâne benefŐe

Tüller ṭaḳunur başuna merdâne benefŐe (5b)

Nazire yazarlar: Hayâlî (5b), Hayâlî (5b), Hayâlî (5b), Surûrî (6b)

Latîfî:

Şöyle virdi cünûn katı dil-i maḥzûna
‘Aşk ta‘lîmin iderse yaraşur Mecnûna (5b)
Nazire yazar: Hayâlî (5b)

Yahyâ:

Nice bir vâdî-i ğamda dil-i maḥzûn yerine
Bağlamaz ol şaçı leyli benî Mecnûn yerine (5b)

Sûzî:

Serv ḳaddûn dikmesidür şâh-ı gül gülzârda
Eşkümün perverdesidür lâleler kuhsârda (5b)
Nazire yazarlar: Nizâmî (7b), Sa’dî (5b), Sücûdî (5b), Hayâlî (5b)

Hilâlî:

Ben zâr u nâ-tüvânun nerd-i ğam u belâda
Baḥtı ḳapusu baĝlu mümkün degül güşâde (5b)

İbrâhim:

Seyr-i gülzâr idelüm serv-i hırâmânlar ile
Açalum gönümüzi ğonca-i ḥandânlar ile (5b)
Nazire yazar: Latîfî (5b)

Hâverî:

Seni gözler bu çeşm-i ḥün-feşânun nice demlerle
Gel ey nûr-ı başar merdümlük it demler ḳademlerle (5b)

Amrî:

‘Aşıkam kâfirler içre bir gözi mestâneye
Zülf ḳullâb çeker ilter beni meyhâneye (5b)
Nazire yazar: Revânî (5b)

Rahîkî:

Yine ol şâhin baḳışlu şehsuvârüm nâz ile
Seyre çıkmış murĝ-ı dil şayd itmege şehbâz ile (5b)

Hayâlî:

Mey ayaĝa binmiş gezer ḥumḥânededen ḥumḥâneye
Düşmüş lebün sevdâsına peymânededen peymâneye (5b)
Nazire yazar: Fazlî (5b)

Mecdî:

Yüzüm zerdiken eşkim el ider ol gözleri ala
Baña reng eyleyüp şimdi o merdüm başladı âla (5b)
Nazire yazar: Süflî (5b)

Sâdikî:

Lebi şevḳi ile gönül baş ḳoşalı câmlara
Elden ayaĝı ḳomaz düşdi serencâmlara (5b)
Nazire yazar: Necâtî (6b)

Necâtî:

Fırḳat şebine düşmüşem ey mâh esirge
Çıkdı felege âh-ı şehir-gâh esirge (5b)
Nazire yazar: Murâdî (5b)

Şu’ûrî:

Ben ĝarîb oldum yine bir bi-vefâya mübtelâ
Başdan ayaĝa cefâ vü pür-belâya mübtelâ (5b)
Nazire yazar: Sücûdî (5b)

Necâtî:

Şaç zülfünü ruḥuñda ki ‘anber ĝulâm ola
Aç gün yüzünü mâh-ı nev işi tamâm ola (6b)

Nazire yazan: Hayretî (5b)

Ahmet Paşa:

Cândur ‘ale’l-taḥkîk ‘alî cān didükleri

Yok yok cān fedâdur aña cānān didükleri (7b)

Nazire yazanlar: Mu’cizî (6b), Necâtî (7b), Sehî (5b)

Riyâzî:

Lâle-veş yandı yürek göz yaşı gülgün oldı

Âh elünden senün ey gonca ciger hūn oldı (5b)

Nazire yazan: Mesihî (6b)

Rahikî:

Nice bir kıan yudalum ḥasret ile ey hūnî

Berü gel nüş idelüm cām-ı mey-i gülgünü (5b)

Nazire yazan: Necâtî (7b)

Ahmet Paşa:

Külâhın ol hilâl-ebürü geyer geh toğrı gâh egri

Bu ḥüsn mâh-ı nev görse urınmazdı külâh egri (8b)

Nazire yazan: Necâtî (8b)

Necâtî:

Gel gönülden ey meh-i nâ-mihribân yâd it beni

Hey cefākâr itüñem bir taş ile şâd it beni (5b)

Nazire yazan: Ahmet Paşa (7b)

Civânî:

Mübtelâ olalı dil zülfüne şāhum ezeli

Ġayra ḳalmadı nazar gözlemedi her güzeli (5b)

Nazire yazan: Zuhûrî (5b)

Emrî:

Mecnūn ki mülket-i ğam-ı leylide şāh idi

Âhı duḥānı üstüne çıkar siyāh idi (5b)

Nazire yazan: Rahmî (5b)

Izârî:

Muttaşıl sîneye çekmiş ḳoçar ol sîm teni

Nice çāk itmeyeyüm anı görüp pîreheni (5b)

Nazire yazanlar: Ubeydî (5b), Necâtî (6b)

Ahmet Paşa:

Tâ giriftâr eyledi şol zülf-i ‘anber-sâ beni

Mū-be-mū ḳıldı perişān-ḥāl ü pür-sevdâ beni (6b)

Nazire yazanlar: Şem’î (5b), Necâtî (6b)

Mesihî:

Yâre bir tuḥfe kıanı medḥ ü şenâdan ğayrı

Aña lâyıḳ nem ola ḥayr du‘âdan ğayrı (5b)

Nazire yazan: Necâtî (7b)

Ahmet Paşa:

Çün kim yirüm dehr bağında dikendür gül gibi

Şiddet-i ‘aşr ile bağrum kıan olupdur mül gibi (5b)

Nazire yazan: Bâkî (5b)

Hayâlî:

İtmezem gülzâr seyirin bülbül-i şeydâ gibi

Meskenüm ḳâf-ı kıanâ‘at olalı ‘anḳâ gibi (5b)

Nazire yazan: Selikî (5b)

Figânî:

Ḥâlün ğamıyla tâzeledüm sîne dāğını

Yaḳdum dil ehlinün o söyünmiş çerâğını (5b)

Nazire yazanlar: Lâmi’î (5b), Muhibbî (5b)

Hayâlî:

Pîr-i çarhuñ her seher mihr aldugün yaşını
Devr içinde varmadan akşama virdi başını (5b)

Ahmet Paşa:

Beñzeden kıaddün ile haddüne serv ü çimeni
Gonca-veş teng oluben kan ile tolsun deheni (5b)
Nazire yazan: Nevâlî (5b)

Nizâmî:

Sâkiyâ sāğar-ı billūra dök ol yâkûtı
Ki tenün kuvveti durur rûh-ı revânuñ kütü (5b)

Muhibbî:

Jeng-i ğamdan diler iseñ ola gönlün şâfî
Koma elden koma bir lahza şarâb-ı şâfî (5b)
Nazire yazanlar: Zuhûrî (7b), Firâkî (5b)

Rahmî:

Kaldı ol serv-i hırâmânımla hasret bâkî
Âh eger kalur ise derd ile hasret bâkî (5b)
Nazire yazanlar: Âhî (5b), Sun'î (5b), Hecrî (5b), Necâtî (6b)

Muhibbî:

Hâne-i dilde uran aşkuñ ezel bünyâdını
Kapusı üzre harâb-âbâd yazmış adını (5b)
Nazire yazan: Hayâlî (5b)

Şem'î:

Ne revâdur ki eyâ hüsn ilinün pâdişehi
Yağa cân milketini zulm ile aşkuñ sipehi (5b)
Nazire yazanlar: Nizâmî (6b), Vasfî (5b), Ahmet Paşa (7b)

Kâdirî:

Sevdi biñ cân ile dil bir şanem-i mâh-veşi
Ki ruhu şem'ine pervâne kılubdur güneşi (5b)

Muhibbî:

Mâl u câha ğırre olma dime yokdur ben gibi
Sür yüzün yire tevâzu' ehli ol dâmen gibi (5b)
Nazire yazan: Yahyâ (5b)

Sonuç:

Eski Türk edebiyatının başlıca kaynaklardan biri olan nazire mecmuaları, dönemlerin edebi eğilimini yansıtmak, şairler hakkında yeni bilgiler ortaya koymak ve yeni şiirlerin gün yüzüne çıkartılması gibi önemli işlevlere sahiptirler. Biz bu çalışmada üç bölümden oluşan İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı K 1565 numarada kayıtlı şiir mecmuasının nazireler kısmını inceledik. Toplam 127 varaktan oluşan mecmuanın 76 varagını nazireler bölümü oluşturmaktadır. Derleyen belli olmadığı mecmuanın nazire kısmında 158 zemin şiir, 301 nazire ve 28 bağımsız gazel olmak üzere toplam 487 gazel bulunmaktadır. Mecmuada şairini tespit edemediklerimiz hariç 131 farklı şaire ait 487 gazelin olması ve Ahmet Paşa'nın "â beni" kafiye ve redifli gazeli örneğinde olduğu gibi bazı şiirlerin basılı divanlarda olmaması bu nazire mecmuasını kıymetli hale getirmektedir. Nazireler elifba sırasını takip etmektedir. En çok kafiye 62 gazelle "he" harfindendir. 39 gazelle en çok şiir Necâtî Bey'e aittir. İlerde daha geniş bir çalışma ile mecmuanın divanlarla karşılaştırılmış tam metni tarafımızca yayımlanacaktır.

KAYNAKÇA

- Arslan, Mehmet (2007). *Mihri Hatun Divanı*. Ankara: Amasya Valiliği Yayınları.
Aydemir, Yaşar (2007). *Metin Neşrinde Mecmuaların Rolü ve Karşılaşılan Problemler*. Turkish Studies/Türkoloji Araştırmaları Dergisi Tunca Kortantamer Özel Sayısı, S. 2/3, s. 122-137.
Canpolat, Mustafa (1982). *Ömer bin Mezîd Mecmû'atü'n-nezâ'ir*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
Çavuşoğlu, Mehmet (1979). *Amrî Divanı Tenkidli Basım*. İstanbul: İÜEF Yayınları.
Demirel, Şener (1999). 16. Yüzyıl Divan Şairlerinden Mânî. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 9/1, s. 25-51.
Devellioğlu, Ferit (2004). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
Gıynaş, Kamil Ali (2013). *Pervâne Beg Mecmuası (İnceleme-Metin)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Bozok Üniversitesi, Yozgat.

- Gıynaş, Kamil Ali (2011). *Şiir Mecmuaları Hakkında Yapılan Çalışmalar Bibliyografyası*. Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Dergisi, S. 25, s. 245-260.
- Gökalp, Haluk (2013). Seyyid Vehbî'nin Divanında Yer Almayan Bir Kasidesi. *Turkish Studies/Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, S. 8/1, s. 299-314.
- Gültekin, Hasan (2000). *Mecmua'ü'n-Nezâir, Transkripsiyonlu Metin*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Gürbüz, Mehmet (2012). Şiir Mecmuaları Üzerine Bir Tasnif Denemesi. *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII, Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*, s. 97-113, İstanbul, Turkuaz Yayıncılık.
- Kalyon, Abuzer (2011). *Peşтели Hisali Metali'ün- Neza'ir (II. cilt) İnceleme Metin*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Kartal, Ahmet (2006). *Basîrî ve Türkçe Şiirleri*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kaya, Bilge (2003). *Hisali: Hayatı, Eserleri ve Metâlî'ü'n-nezâir Adlı Eserinin Birinci Cildi: İnceleme-Metin*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Kesik, Beyhan (2012). Bazı Şiir Mecmualarından Hareketle Basılı Divanlarda Bulunmayan Bâkî Mahlaşlı Şiirler. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 9, s. 115-122.
- Kılıç, Atabey (2012). Mecmua Tasnifine Dair. *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII, Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*, s. 77-96, İstanbul, Turkuaz Yayıncılık.
- Köksal, Fatih (2006). *Sana Benzer Güzel Olmaz Divan Şiirinde Nazire*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Köksal, Fatih (2012). *Edirneli Nazmî Mecma'ü'n-Nezâ'ir (İnceleme-Tenkitli Metin)*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Web site: <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr>, Erişim tarihi, 22.03.2016.
- Kurnaz, Cemal & Aydemir, Yaşar (2013). *Mecmulara Sorulması Gereken Sorular*. *Turkish Studies/Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, S. 8/1, s. 51-64.
- Kurnaz, Cemal (2007). *Osmanlı Şair Okulu*. Ankara: Birleşik Yayınevi.
- Kut, Günay (1986). Mecmu'a. *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi (Devirler, İsimler, Eserler, Terimler)*. (c.6, ss. 170-173). İstanbul: Dergah Yayınları.
- Levend, Agah Sırrı (1973). *Türk Edebiyatı Tarihi, III*. Ankara: TTK Yayınları.
- Mermer, Ahmet (2002). XV. Yüzyılda Yazılmış Bilinmeyen Bir Nazire Mecmuası ve Aydınlı Visâlî'nin Bilinmeyen Şiirleri. *Millî Folklor*, S. 56, s. 75-94.
- Morkoç, Yasemin (2004). *Eğridirli Hacı Kemal'in Câmîü'n-Nezâir'i: Metin ve Mecmua Geleneği Üzerine Bir İnceleme*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Onay, Ahmet Talat (2004). *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Özer, İlknur (2012). *Mecmû'a-i Nezâir (nr. 100b 150a) (H. Hüsnü Paşa 1031) İnceleme-Tenkitli Metin*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Pala, İskender (2003). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*. İstanbul: L&M Yayınları.
- Parlatır, İsmail (2011). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Yargı Yayınevi.
- Sami, Şemseddin (1986). *Kâmus-ı Türkî*. İstanbul: Endurun Kitabevi.
- Sezgin, Birgül (2015). *Erzincan İl Halk Kütüphanesi 1492 Numarada Kayıtlı Nazire Mecmuası (İnceleme-Metin)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Tanyıldız, Ahmet (2012). Şiir Mecmualarının Neşri Hakkında. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 21, s. 224-239.
- Tarlan, Ali Nihat (1946). Eski Mecmualar Arasında. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, S.1/2, s. 122-137.
- Tarlan, Ali Nihat (1968). *Zatî Divanı*. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- Tarlan, Ali Nihat (1992). *Ahmet Paşa Divanı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Tarlan, Ali Nihat (1992). *Hayalî Bey Divanı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Tolasa, Harun (2002). *16. Yüzyılda Edebiyat Araştırma ve Eleştirisi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Uzun, Mustafa (2003). Mecmua. *İslam Ansiklopedisi*, (c. 28, ss. 265-268) Ankara:TDV Yayınları.
- Yıldırım Demir, Sibel (2011). *Mecm'ûa-i Nezâir Hasan Hüsnü Paşa N. (1031) 1b-50a: İnceleme-Tenkitli Metin*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Zülfe, Ömer (2006). *On Altıncı Yüzyıl Şairi Selikî ve Şiirleri*. İstanbul: Edebiyat Yayınevi.